

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

מאת: יצחק בירך דסקל – דיין ומורה צדק וחבר בד"צ

בס"ד, גליון שמו, פרשת עקב, תשע"ט

יעוץ לכל סכסוכי ממון, ואישות. ועריכת חוזים על פי ההלכה.

טל: 052-7611435 y.b.daskal@gmail.com

בית דין צדק "בינת המשפט"

ויש לעיין בזה, הא פסק המחבר בחושן משפט (קכח, א) וז"ל "הפורע חובו של חברו שלא מדעתו, אפילו היה בשטר, ואפילו היה עליו משכון ונטלו זה שפרע, אין הלואה חייב לשלם לו, ונוטל משכוננו בחנם, והרי אבד זה הנותן, מעותיו. ואפילו אם היה המלוה דוחקן לפרוע, (שמא) היה הלואה מפייס את המלוה ומוחל לו. הגה: וכן נראה לי עיקר" עכ"ל.

הנה מבואר שהפורע חובו של חברו איבד מעותיו, כיון שיכול לטעון הייתי מפייסו, ואפילו היה המלוה דוחקו לפרוע, [ומבואר בפוסקים הטעם, שאולי היה מוצא אחר שיפרע חובו], ולפי זה, אם לוי לא היה חייב לשמעון כסף, והיה לוי פורע חובו של שמעון לראובן, לא היה שמעון משלם ללוי מה שפרע, מטעם שאולי היה מוחל לו, או מוצא מישהו אחר שהיה פורע לו. ולפי יש להקשות, אם כן, מדוע כאשר לוי חייב לשמעון כסף, אנו מוציאים מלוי ונותנין לראובן, איך יפרע חובו של לוי לשמעון על ידי פרעון חובו של שמעון לראובן, הא כשם שאם היה משלם לוי לראובן חובו של שמעון, לא היה שמעון חייב ללוי תשלום על זה, אם כן, איך יפרע חובו של לוי לשמעון מחמת פרעון החוב לראובן, והא עבור פרעון זה אינו מקבל שום תשלום משמעון.

ולחומר הענין חשבתי לומר, שבאמת לוי הפורע חובו לשמעון חברו על ידי שפורע לראובן בעל חוב של שמעון, לא הוי פרעון, מאותו הטעם שפורע חובו של חברו הניח מעותיו על קרן הצבי, ומה שאמרו חז"ל שיש שיעבודא דרבי נתן, היינו דוקא באופן שבאו לבית דין, ושמעון בעל חובו אינו טוען שיכול לפייס את ראובן בעל חובו, רק אז חל שיעבודא דרבי נתן, אבל באופן שלא היה בפני בית דין, ולא הסכים שמעון שיפרע חובו לראובן בעל חובו, לעולם יטען שמעון שהיה יכול לפייסו, או שאחר היה פורע עבורו, ופרעון זה הוא הפסד למעותיו.

ומצאתי שכן כתב באמת מהר"א ששון בשו"ת תורת אמת (סימן עו), וז"ל "הפורע חובו של חברו, והוא עצמו חייב לחברו, אם צריך לחזור לפרעו, דלא עדיפא האי מילתא מפורע חובו של חברו שלא מדעתו והוא עצמו היה חייב לחברו, הנראה לעניות דעתי, דלדעת הפוסטים בפורע חובו של חברו שלא מדעתו, שלא מפני זה יפסיד זה חובו שהיה חייב לו הפורע בעדו, דזיל בתר טעמא דהויא משום דמפייס הוינא ומחיל לי, אם כן מה לי היה חייב הפורע, ומה לי לא היה חייב,

בדין פורע חובו לבעל חוב בחבירו

ובו יבואר: א. אם בפורע חובו לבעל חוב חבירו, אמרינן דנפרע חובו מדין שיעבודא דרבי נתן. ב. מדוע בפורע חובו לבעל חוב חבירו, לא אמרינן דאיבד מעותיו, ככל פורע חוב חבירו. ג. מה הדין אם פרע חובו לבע"ח חבירו, וחזר בע"ח ותפס ממנו. ד. פרע חובו לבעל חוב חבירו, שבדאי היה מוחל מקצת החוב לבעל חובו. ה. האם יש בבנקים דין שיעבודא דרבי נתן.

הנידון

"חברי חייב לי חמש מאות אלף שקלים, ולי יש חובות בבנק בסך שבע מאות אלף שקלים. אני במשא ומתן עם הבנק על הסדר החובות. בלא ידיעתי חברי פנה לבנק – שידע על הקשיים שלי מול הבנק – ואמר לבנק, שברצונו לפרוע מהחוב שאני חייב לבנק חמש מאות אלף שקלים. הבנק שמח מאוד, ואמר לו, שכאות הוקרה על פרעון חוב חבירו, הבנק מחזיר לו חמישים אלף שקלים, למרות שמחק מבעל החוב חמש מאות אלף שקלים. כשחברי סיפר לי זאת, אמרתי לו, שלא עשה לי כל טובה, להפך, הוא הזיק לי מאוד, כי עכשיו לא אוכל לעשות הסדר עם הבנק, כיון שיצא לי שם, שאני "חדל פרעון". לכן אני תובע ממנו את חובי בחזרה, ולפחות שיחזיר לי את החמישים אלף שקלים שקיבל מהבנק, כי שלי הם, פיצוי על הנזק שגרם לי. מי צודק בטענתו".

תשובה

צריך להחזיר את החמישים אלף שקיבל, מדין פשרה, כמבואר בתשובה.

ביאור התשובה

דין שיעבודא דרבי נתן בבעל חובו

פסק המחבר בחושן משפט (פו, א) וז"ל "ראובן שנושה ק' בשמעון, ושמעון בלוי, מוציאים מלוי ונותנין לראובן, לא שנא אם נתחייב לו כבר לשמעון בשעה שלוחה מראובן, לא שנא נתחייב לו אחר כך. ואין חלוק בזה בין מלוה בשטר למלוה על פה, כיון ששני הלווים מודים כל אחד למלוה שלו, מוציאים מלוי ונותנים לראובן" ע"כ, הנה מבואר דמוציאים מלוי ונותנים לראובן, והוא דין שיעבודא דרבי נתן המובא בש"ס פעמים רבות.

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

הטעם שפרע חובו לבעל חוב של מלוה הוי פרעון – לסמ"ע

וכיון שראינו בדברי רבותינו דברים ברורים, שבעל חוב שפרע חובו לבעל חוב של חברו הוי פרעון, תגדל התמיה מאוד, הא פורע חובו של בעל חוב איבד מעותיו, ומאי שנא הא מהא, וכקושיית מהר"א ששון.

ובאמת הרמב"ן (שו"ת, שם) גופיה, דהוא בעל ההיא דינא דלעיל, דפסק ששומר שהחזיר פקדון לבעל חובו, אין המפקיד יכול לטעון לו אבדת לי פקדוני, מבאר זאת, והביאו בעל התרומות, וז"ל בעל התרומות (שם) בשם הרמב"ן "ואם הלך הנפקד ומסר לבע"ח לאו פשיעה היא, ואפילו בשומר שכר נמי לא מחייב בכלום, משום דאמר אי אהדרתינהו ניהלך לאו מינך הוי גבי להו, או מנייהו או משאר נכסיך, [וכי ליכא שאר נכסים] נמי פטור מדר' נתן כולה כדאיתא בפרק שור שנגח לענין שואל שור, ושמעת מינה, דלא מצוי למיטען מפייס הוינא ליה ומחיל, ומאי דאיתמר בירושלמי לגבי פורע חובו של חברו, עילה מצאו שלא לחייבו בזה, מפני שעשה שלא ברשות, וה"ל מבריח ארי מנכסי חברו כדאיתא בנדרים ע"כ. " עכ"ל.

הנה מתרץ הרמב"ן, דשאני פורע חובו, שעילה מצאו כו', ודבריו צריכים ביאור מה נתכון בזה. ודע שגם הבית יוסף (שם, בחושן משפט, קה) הקשה קושיא זו שהקשינו, מאי שנא מפורע חובו, ומביא את דברי הרמב"ן.

וביאור דבר זה כתב הסמ"ע (שם, ס"ק יג) וז"ל "הוא היה צריך כו'. [פירוש, המפקיד היה צריך לשלם להמלוה]. עיין פרישה [סעיף ח'], שם כתבתי, דאפילו להאומרים דהפורע חובו של חברו בלא רשותו אינו חייב לחזור ולשלם, וכמו שפסק המחבר לקמן ריש סימן קכ"ח, ואפילו פדה משכונן של הלוח צריך להחזירו לידו בחנם, משום דמצוי למימר אי לא פרעתו הייתי מפייסו עד דמחיל לי חובי והחזיר לי משכוני, מ"מ לא אמרו חז"ל [ירושלמי כתובות פ"ג ה"ב] זה, אלא שמהאי טעמא לא מצוי הפורע לחזור על הלוח להוציאה מידו ולהתפרע ממנו, ובמשכונן, כיון שהוא בעין ובכל מקום שהוא כאילו הוא ברשותו, משום הכי לא מיקרי מוציא מיד התופס (ממה) [במה] שלקחו מידו, אבל הכא שבא הלוח להוציא מיד הפורע, לא אמרינן דמכח האי סברא גרועה דהייתי מפייסו, יכול להוציא מידו" עכ"ל הנה מבואר בדבריו, דסברא זו שהיה יכול לטעון הייתי מפייסו, היא סברא גרועה, ומאני רק כדי שלא להוציא ממון, אבל אם כבר פרע, ואתה בא להוציא ממנו מידו בטענה זו, אין

הרי פרע שלא מדעתו, וטעמא דמפייס הוינא במקומה עומדת, ואם כן בנדון דידן נמי נימא הכי" עכ"ל.

העולה מזה: מהר"א ששון כתב, שלפוסקים שהפורע חובו של חברו שלא מדעתו איבד מעותיו, הוא הדין אם היה לוי חייב לשמעון חברו מעות, ופרע לראובן בעל חובו של שמעון, איבד לוי מעותיו, וחייב לוי לפרוע שוב לשמעון את חובו.

ראיות מהראשונים שפורע חובו לבעל חוב חברו הוי פרעון

אבל באמת ראינו בדברי הראשונים דלא כן. דהנה הרשב"א בבבא קמא (מ, ב) מוכיח מהסוגיא שיכול בעל חוב לפרוע חובו לבעל חוב חברו ללא ידיעתו כלל, דז"ל הרשב"א (שם, ד"ה משום) "משום דאמר ליה כי היכי דמשתעבדנא לדידך משתעבדנא להיאך מדר' נתן. כלומר, דמשעה שהזיק הייתי משועבד למוסרו לניזק. ושמעינן מהא, דאלו רצה בעל חוב או נפקד דראובן לפרוע ממה שיש בידו, למי שנשה בראובן, ואף על פי שלא תבעו בדין, הרשות בידו. וכן נראה מדברי הראב"ד ז"ל שכתב, וזה לשונו, כמו שאני משועבד לך להחזירו לרשותך, כך הייתי משועבד משעת נגיחה לניזק למוסרו לו, ואין לי להניחך שתבריח אותו עכ"ל" עכ"ל.

הנה דבריו ברור מללו, שמוכח מהסוגיא שבעל חוב יכול לפרוע חובו לבעל חוב חברו ללא רשותו, ובזה נפרע חובו, וכן כתב בשם הראב"ד, וכן הוא מבואר ברמב"ן (שו"ת סימן סט), ובעל התרומות (שער סז, חלק ב, אות ז) מביאו.

וכן פסק הטור (חושן משפט קה), והביאו הרמ"א להלכה (שם, סעיף ו), דאם הפקיד אצל שומר שכר פקדון, והחזיר השומר את הפקדון לבעל חובו, פטור, כיון שגם אם היה מחזיר למפקיד היה המלוה גובה ממנו. דז"ל "נפקד שתפס פקדון כו' ואם מסרו הנפקד ליד מלוה, פטור, ואפילו אם היה שומר שכר. (דהא אף אם היה מחזירו למפקיד, הוא היה צריך לשלם למלוה) (טור ס"ה) " עכ"ל. הנה מבואר מכל זה דהראשונים סוברים שלוי, שהוא בעל חוב של שמעון, יכול לפרוע חובו לשמעון חברו, על ידי שיפרע לראובן שנושא בשמעון.

וכיון שמבואר בדברי רבותינו הראשונים דלא כמהר"א ששון, בודאי הכי הלכתא, שגם בבעל חוב יש שיעבודא דרבי נתן.

העולה מזה: מדברי הראשונים מבואר, שלוי, שהוא בעל חוב של שמעון, יכול לפרוע חובו, על ידי שיפרע לראובן את החוב ששמעון חייב לראובן, ואין בזה טענת פורע חובו של חברו שאיבד מעותיו.

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

דאיירי רבי נתן אפילו ביש לו. והפורע חובות של חבירו איבד מעותיו, ואפילו אית ליה למלוה משכון, ואפילו הוא דוחק תדיר את הלוה לפרוע לו, אפילו הכי איבד מעותיו, והך דרבי נתן שייכא בחוב של הלוואה" עכ"ל. הנה סותר את עצמו בתוך כדי דיבור, דכתב שהפורע חובות של חבירו איבד מעותיו לעולם, ותוך כדי דיבור כתב שהא דרבי נתן שייכא בחוב של הלוואה. אבל מהא דכתב בשם אביו שרבי נתן איירי אפילו יש לו לפרוע, בזה מתורץ כונתו, שכיון שגם כשיש לו לשמעון לפרוע יש דינא דרבי נתן, מוכח שנעשה לוי בעל חוב של ראובן, ולא שייך כאן כלל טענת פורע חובו של חבירו.

וכיון שהש"ך מוצא סימוכין לדבריו באור זרוע, אם כן אף על פי ששיטת הסמ"ע מקורה ברמב"ן, כנגד זה יש שיטת הש"ך שישודה באור זרוע.

העולה מזה: לפי הש"ך, הטעם שאם לוי פרע חובו לשמעון, על ידי שפרע חוב של שמעון לראובן, הוי פרעון, ולא אמרינן פורע חובו של חבירו איבד מעותיו, שכיון שלוי משועבד מדינא דרבי נתן לראובן, הרי ראובן הוא בעל חובו של לוי, ולא שייך כלל טענת שמעון, למה פרעת לראובן, מפיסנא ליה וכו', דהרי ראובן בעל חוב של לוי עכשיו.

נפקא מינא בין הסמ"ע לש"ך - כאשר בודאי היה מוחל לו על חובו

ונתבאר לעיל, שיש נפקא מינא בין הסמ"ע לש"ך באופן שתפס, אם מוציאין מידו. ונראה שיש לכאורה עוד נפקא מינא גדולה בין שיטת הסמ"ע לש"ך, באופן שברור לנו בודאות שראובן היה מוחל לשמעון מקצת חובו, או באופן שידוע לנו בודאות שהיה חובו נפרע על ידי אחר.

דלפי הסמ"ע, באופן זה אין זה סברא גרועה, אלא באמת לא היה לשמעון כל תועלת מפרעון חובו, במקצת שהיה נמחל לו, או אם יודע שאחר היה פורע לו, ופשיטא שבאופן זה אין סברא גרועה, ואם בעל חובו פרע לו חוב כזה, סברא טובה היא גם להוציא ממון, ולא נפרע ללוי חובו שפרע לראובן.

אבל לפי הש"ך, כיון שלוי נעשה בעל חובו של ראובן מכח שיעבודא דרבי נתן, נפרע חובו במה שפרע לראובן, דהרי מכח שיעבודא דרבי נתן נעשה בעל חובו של ראובן, ופרע החוב. שאף על פי שאם היה שמעון מפציר בראובן, היה מוחל לו מקצת חוב או כולו, או שהיה אחר פורע לו, מכל מקום, כל זמן שלא עשה זאת, הרי לוי בעל חוב של ראובן, ובפריעת חובו נפרע החוב.

זו טענה, דבודאי הרויח ממה שפרע חובו, לכן אינו יכול לתבוע חובו ממנו לאחר שפרע כבר חובו לבעל חובו.

העולה מזה: לפי הסמ"ע, הטעם שאם לוי פרע חובו לשמעון, על ידי שפרע חוב של שמעון לראובן, הוי פרעון, ולא אמרינן פורע חובו של חבירו איבד מעותיו, דסברא זו שהיה מפיסו וכדו' היא טענה קלושה, ומהני רק שלא להוציא ממון, אבל אינה סברא חזקה להוציא ממון, ולתבוע שוב את לוי לשלם חובו ללוי.

הטעם שפרע חובו לבעל חוב של מלוה הוי פרעון לש"ך

אבל הש"ך כתב ביאור אחר, וז"ל (שם, ס"ק ט) "ולפי מה שכתבתי בסמוך, דשעבודא דר' נתן שייך אפילו אית ליה נכסי, אין צריך לכל זה, דשאני הכא, כיון דנשתעבד ליה הנפקד מדרבי נתן, הוי ליה נפקד בעל דבר דבר דהמלוה, וכדאיתא בש"ס פרק האשה שנפלו (סוף דף פ"א), וכאילו הוא חייב למלוה שלו לשלם לו, מה שאין כן לקמן ריש סימן קכ"ח, וכן נראה להדיא בהגהת אשר"י פרק שור שנגח ד' וה' מאור זרוע שמחלק בכך, ועל כן נראה ברור, דאפילו תפס המפקיד משל נפקד מחמת מה שפרע לבע"ח שלו, מוציאין מידו וכן עיקר" עכ"ל.

הנה מבאר הש"ך דמעיקרא לא קשיא מידי, דבאמת הפורע חובו של חבירו הוי טענה מעליה, שהיה יכול לפייסו או שאחר יפרע חובו, ולכן אינו משלם לו מה שפרע לו, אבל כל זה אינו אלא כשאנו באים לחייב את בעל חוב לשלם על שפרעו חובו, אבל כאשר המלוה חייב לאחר, הרי שלוי שהוא בעל חוב של שמעון, נעשה בעל חובו של ראובן מכח שיעבודא דרבי נתן, אם כן, שמעון אינו יכול לטעון שום טענה נגד לוי, מדוע פרע לראובן, דכיון דעל פי תורה ראובן נעשה בעל חובו משיעבודא דרבי נתן, שפיר פרע לו חובו, דכיון שאפילו יש נכסים לשמעון לפרוע ללוי, פורע לוי לראובן, מוכח, שלוי נעשה בעל חובו של ראובן מכח שמעון.

ומה שמסיים הש"ך דאפילו תפס כו', רצונו לומר, דלפי סברת הסמ"ע דהיה מפיסו הוא טענה גרועה, והיא רק כדי שלא להוציא ממון, אם כן, אם תפס המפקיד משל נפקד מחמת שפרע לבעל חוב שלו, אי אפשר להוציא מהמפקיד מה שתפס, דסברא זו שהיה יכול לפייסו היא מספיק חזקה שלא להוציא ממון, אבל לפי הש"ך שמעיקר הדין פרע לבעל חובו, כי בעל חובו נעשה בעל חובו משיעבודא דרבי נתן, אפילו תפס מפיסין מיניה.

ומה שכתב הש"ך דכן נראה בהגהות אשר"י, כונתו למה שכתב, וז"ל (הגהות אשרי מסכת בבא קמא פרק ד, סימן ד) "ולאבא מרי נראה

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

הוא פרעון, ולפי הש"ך הוא פרעון חוב. אבל הוא ספיקא דדינא, ואין יכול שמעון להוציא מראובן כלום, ואם תפס סכום זה, לא מפקינן מיניה. וראוי להחזיר לשמעון את את החמישים אלף שקיבל מהבנק.

דין שיעבודא דרבי נתן בבנקים

אבל באמת נראה לי בנידון דידן, דין מחודש, דאפילו הש"ך מודה לסמ"ע בנידון זה, דאין בזה שיעבודא דרבי נתן. דהנה כל יסוד דברי הש"ך מיוסדים על זה שראובן נעשה בעל חובו של לוי מדין שיעבודא דרבי נתן, ולעניות דעתי נראה שאין דינא דשיעבודא דרבי נתן בבנקים.

והטעם בזה, דהנה הבנקים מתנהלים לפי חוקי המדינה שלהם, ופשיטא שאם ראובן הלוח לשמעון, ושמעון הלוח לבנק, לעולם לא יוכל ראובן להוציא ממון מיד הבנק, אלא אם כן שמעון יתן יפוי כח לראובן להוציא ממנו מיד הבנק. כמו כן להפך, הבנק לעולם לא יוכל לתבוע את בעלי חובותיו של מי שחייב להם כסף, ללא תהליך חוקי של פסק ערכאות לעקל חובות של בעל חובם, בפרט אם החוב היה בעל פה, בודאי אין לבנק שום שייכות לחוב זה.

לפיכך, כיון שהבנק קיבל על עצמו לנהוג בכל דבר בדיני ערכאות בלבד, ועל דעת זו נעשה הקשר ביניהם, ממילא לא שייך שיעבודא דרבי נתן, דכשם שאדם יכול למחול שיעבודו, פשוט שאדם יכול למחול שיעבודא דרבי נתן, והיינו שראובן יכול להלות לשמעון, בתנאי שהוא מוחל שלא יהיה חובות בעלי חובות של שמעון כדין בעלי חובות של ראובן.

ולא מצאתי ראייה לסברא זו. אבל היא נראת לי נכונה ואמיתית. ולפי זה, מעיקר הדין הוא דינו כפורע שטר של חבירו שאיבד מעותיו. ומעיקר הדין היה צריך לפרוע שוב. וכיון שלא מצאתי בינתיים ראייה לסברא זו, הייתי נוהג לעשות פשרה ביניהם. וללא ספק, לפחות את החמישים שקל שהבנק החזיר ללוי, בודאי חייב להחזיר לשמעון.

העולה מזה: נראה, שאין דין שיעבודא דרבי נתן בבנקים, כיון שהם מתנהלים על פי חוקי ערכאות, ועל דעת זה מלווים ולווים מבני אדם, וכל תנאי שבממון קיים. לכן נראה, שפרעון לוי לבנק לא מהני לפרעון חובו, דהוי פורע ממון חבירו שלא מדעתו. זה נראה להלכה. ולמעשה יש לעשות פשרה. מכל מקום, החמישים אלף שקלים שקיבל מהבנק, בודאי חייב לתת לשמעון.

העולה מזה: נפקא מינא בין הסמ"ע לש"ך: א. אם לוי תפס ממונו של שמעון, אחר שפרע לראובן, דלפי הסמ"ע הוא תפיסה, דטענת הוה מפייסנא ליה מספיקה שלא להוציא ממון, ולפי הש"ך לא מהני תפיסה כי בדין פרע, שהוא בעל חובו. ב. אם ידוע בודאות שהיה ראובן מוחל מקצת החוב לשמעון, דלפי הסמ"ע, כנגד מקצת זה לא נפרע חובו של לוי, ולפי הש"ך גם בזה נפרע כל חובו.

נידון דידן

ועכשיו נבוא לבאר נידון דידן. דהנה דבר ידוע שמי שחייב הרבה כסף לבנק, ובא למשא ומתן עם הבנק, יש הרבה דרכים לקבל הרבה מאוד הקלות. הדבר האחרון שהבנק רוצה, הוא לממש את הבטוחות שבידו, אשר מימושן עולה הון רב, הן בשכר טירחא לעורכי דין, והן שאר הוצאות. לבנק תמיד כדאי לעשות הכל לסיים את החוב של בעל החוב בדרך של ויתור על מקצת החובות, ופריסה וכדו'. אין בזה כלל קבוע, אלא כל לקוח ולקוח יש לו משא ומתן נפרד, והבנק משער כל לקוח מה מצבו הנראה בהוה ובעתיד וכדו', אבל דבר אחד ברור, שהבנק בא לקראת בעלי חובות גדולים בהרבה ענינים.

לאור זאת, מי שפרע חובו לחבירו על ידי שפרע את חובו לבנק, ללא ספק הפסיד לו מקצת כספו או יותר, ואין זו טענה גרועה, אלא טענה חזקה גדולה וטובה מאוד, שבזה באנו למחלוקת הסמ"ע והש"ך, שהיא מחלוקת הרמב"ן והאור זרוע, דלפי הסמ"ע לא נפרע כלל חובו, אם פורע לבעל חוב של בעל חובו, שבודאי היה הבנק מוחל לו על מקצת החוב וכדו', ולפי הש"ך גם בזה הוא פרעון.

זאת ועוד, בודאי טענה זו שטוען שמעון שראובן הוציא עליו שם של חדל פרעון ומונע ממנו הטבות, בודאי טענה נכונה היא.

לאור זאת, כיון שנחלקו בזה הסמ"ע והש"ך, לכאורה היה נראה שמספק אין שמעון יכול לתבוע חובו מראובן, אחר שפרע לבנק, דהוא ספיקא דדינא, אבל אם שמעון יש בידו ממון ראובן יכול לתופסו כשיטת הסמ"ע. כמו כן החמישים אלף שקלים, שקיבל ראובן מהבנק, בודאי הם של ראובן, שקיבל מתנה מהבנק, בפרט שאין להוציא ממון. ואף על פי שהזיקו, אין זה אלא גרמא בניזיקין. אבל בודאי שכלפי שמים צריך לפחות את החמישים אלף שקלים הללו, להחזיר לשמעון מכמה סיבות: א. שאולי הלכה כהסמ"ע, וזה בודאי מחלו הבנק. ב. הזיקו מאוד, כמה שפרע לבנק חובו.

העולה מזה: לוי שפרע חובו לשמעון, על ידי שפרע חוב שמעון לבנק, לפי הסמ"ע, מה שנראה בודאות שהבנק היה מוחל, לא

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

דינים העולים:

ה. נפקא מינא בין הסמ"ע לש"ך: א. אם לוי תפס ממונו של שמעון, אחר שפרע לראובן, דלפי הסמ"ע הוי תפיסה, דטענת הוה מפייסנא ליה מספיקה שלא להוציא ממון, ולפי הש"ך לא מהני תפיסה כי בדין פרע, שהוא בעל חובו. ב. אם ידוע בודאות שהיה ראובן מוחל מקצת החוב לשמעון, דלפי הסמ"ע, כנגד מקצת זה לא נפרע חובו של לוי, ולפי הש"ך גם בזה נפרע כל חובו.

ו. לוי שפרע חובו לשמעון, על ידי שפרע חוב שמעון לבנק, לפי הסמ"ע, מה שנראה בודאות שהבנק היה מוחל, לא הוי פרעון, ולפי הש"ך הוי פרעון חוב. אבל הוא ספיקא דדינא, ואין יכול שמעון להוציא מראובן כלום, ואם תפס סכום זה, לא מפקינן מיניה. וראוי להחזיר לשמעון את החמישים אלף שקיבל מהבנק.

ז. נראה, שאין דין שיעבודא דרבי נתן בבנקים, כיון שהם מתנהלים על פי חוקי ערכאות, ועל דעת זה מלווים ולווים מבני אדם, וכל תנאי שבממון קיים. לכן נראה, שפרעון לוי לבנק לא מהני לפרעון חובו, דהוי פורע ממון חבירו שלא מדעתו. זה נראה להלכה. ולמעשה יש לעשות פשרה. מכל מקום, החמישים אלף שקלים שקיבל מהבנק, בודאי חייב לתת לשמעון.

א. מהר"א ששון כתב, שלפוסקים שהפורע חובו של חבירו שלא מדעתו איבד מעותיו, הוא הדין אם היה לוי חייב לשמעון חבירו מעות, ופרע לראובן בעל חובו של שמעון, איבד לוי מעותיו, וחייב לוי לפרוע שוב לשמעון את חובו.

ב. מדברי הראשונים מבואר, שלוי, שהוא בעל חוב של שמעון, יכול לפרוע חובו, על ידי שיפרע לראובן את החוב ששמעון חייב לראובן, ואין בזה טענת פורע חובו של חבירו שאיבד מעותיו.

ג. לפי הסמ"ע, הטעם שאם לוי פרע חובו לשמעון, על ידי שפרע חוב של שמעון לראובן, הוי פרעון, ולא אמרינן פורע חובו של חבירו איבד מעותיו, דסברא זו שהיה מפייסו וכדו' היא טענה קלושה, ומהני רק שלא להוציא ממון, אבל אינה סברא חזקה להוציא ממון, ולתבוע שוב את לוי לשלם חובו ללוי.

ד. לפי הש"ך, הטעם שאם לוי פרע חובו לשמעון, על ידי שפרע חוב של שמעון לראובן, הוי פרעון, ולא אמרינן פורע חובו של חבירו איבד מעותיו, שכיון שלוי משועבד מדינא דרבי נתן לראובן, הרי ראובן הוא בעל חובו של לוי, ולא שייך כלל טענת שמעון, למה פרעת לראובן, מפייסנא ליה וכו', דהרי ראובן בעל חובו של לוי עכשיו.

גליונות: משך חכמה, בינת ההלכה, איש חסד היה
 מלבד גליון בינת המשפט, אנו מפרסמים בכל שבוע גליון:
 משך חכמה המבואר, בינת ההלכה, ואיש החסד היה.
 לקבלת הגליונות חינם: y.b.daskal@gmail.com